

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
кафедра філософії та релігієзнавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
і навчальної роботи та рекрутації
проф. Гавришук С. В.

Протокол № 1 від 19.09. 2018 р.

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

ЦЕРКВА І ДЕРЖАВА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Підготовки магістрів

спеціальності 031 Релігієзнавство

освітньої програми «Релігієзнавство, міжконфесійні відносини»

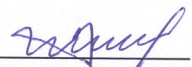
Програма навчальної дисципліни «Церква і держава в сучасному суспільстві» підготовки магістрів, галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 031 Релігієзнавство, за освітньою програмою «Релігієзнавство, міжконфесійні відносини».

Розробник: Борейко Ю. Г., доцент, доктор філософських наук, завідувач кафедри філософії та релігієзнавства

Рецензент: Возняк С. С., доцент, кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології та хореографічного мистецтва

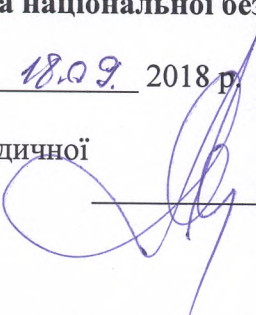
Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства

протокол № 2 від 12 вересня 2018 р.

Завідувач кафедри: (Ю. Г. Борейко)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету історії, політології та національної безпеки

протокол № 1 від 18.09. 2018 р.

Голова науково-методичної комісії факультету (А. Г. Шваб)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Протокол № від _____ 2018 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	03 Гуманітарні науки, 031 Релігієзнавство Релігієзнавство, міжконфесійні відносини Магістр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання 5
		Семестр 9
		Лекції 22 год.
		Практичні (семінарські) 22 год. Лабораторні ____ год. Індивідуальні _____ год.
		Самостійна робота 62 год.
ІНДЗ: є	Консультації 14 год.	
	Форма контролю: екзамен	

Програма навчальної дисципліни «Церква і держава в сучасному суспільстві» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності «Релігієзнавство», за освітньою програмою «Релігієзнавство, міжконфесійні відносини». Програма дисципліни містить два змістових модулі: 1) Становлення державно-церковних відносин; 2) Церква і держава в сучасному світі.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є взаємодія церкви і державних інституцій в умовах сучасного суспільства. Мета викладання дисципліни – вивчення державно-церковних відносин шляхом компаративного аналізу взаємодії держави і церкви у конкретно-історичних умовах та функціонування моделей державно-церковних відносин у сучасному світі.

Завдання курсу полягають у виявленні генези державно-церковних відносин, компаративному аналізі моделей державно-церковних відносин у контексті розвитку сучасного суспільства; вивченні міжнародної нормативно-правова база в забезпеченні державно-церковних відносин; дослідженні специфіки державно-церковні відносини в Україні; порівняння особливостей релігійно-правових систем сучасності.

Вивчення курсу ґрунтується на міжпредметних зв'язках з іншими релігієзнавчими дисциплінами, філософією, політологією, соціологією, історією, правознавством.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- сутність поняття «державно-церковні відносини»;
- основні проблемні становлення церковно-державних відносин в історичному контексті;
- специфіку державно-церковних відносин у країнах сучасного світу;
- особливості української моделі державно-церковних відносин;
- міжнародні документи, що регулюють державно-церковні відносини;
- законодавчі акти України щодо забезпечення свободи совісті в Україні;
- особливості співвідношення релігійної і правової систем;
- моделі державно-церковних відносин у країнах світу;
- перспективи розвитку державно-церковних відносин в Україні.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Становлення державно-церковних відносин

Тема 1. Державно-церковні відносини як навчальна дисципліна

Завдання і структура курсу. Об'єкт і предмет державно-церковних відносин як навчальної дисципліни. Співвідношення державно-конфесійних і державно-церковних

відносин. Державно-церковні відносини як процес. Методологічні принципи при вивченні курсу. Принцип науковості і світського характеру релігієзнавчої освіти. Позаконфесійний характер вивчення курсу.

Тема 2. Релігія і держава в стародавніх суспільствах

Нова соціальна функція релігії у класовому суспільстві. Освячення релігією рабовласницького ладу. Зв'язок релігії і держави у Стародавньому світі. Переслідування християнами прихильників інших релігій. Наділення державою релігійних організацій функцією правосуддя. Затвердження імператорами рішень Вселенських соборів.

Тема 3. Релігія і церква у феодальній державі

Характер взаємовідносин церкви і держави в умовах феодального суспільства. Роль різних конфесій в історичному розвитку держав (католицизм, іудаїзм, релігії Китаю, Японії). Боротьба між церквою і державою за верховенство в суспільстві. Змішання правових і релігійних норм. Відносини церкви і держави в Європі та Сході. Підтримка державами боротьби церкви проти ересей, хрестових походів. Інквізиційні трибунали. Реформація і збереження теологічного характеру феодального права.

Становлення християнства як державної релігії. «Міланський едикт». Цезарепапізм. Формування церкви як соціальної інституції. Статус церкви в період Середньовіччя. Організація національної церкви. Папацезаризм. Церква і держава в період Реформації.

Тема 4. Церковно-державні відносини у капіталістичному суспільстві

Негативне ставлення до церкви з боку буржуазії на перших етапах антифеодальної революції. Різні моделі церковно-державних відносин у процесі формування буржуазних держав (Англія, Франція, Німеччина, США тощо). Формування державних релігій. Декларування свободи совісті. Створення правовими системами капіталістичного світу умов для використання релігії як засобу пригнічення мас, оголошення панівного стану буржуазії встановленим богом порядком. Відкрита, або завуальована форми підтримки державою церкви та її інституцій.

Тема 5. Моделі державно-церковних відносин у країнах сучасного світу

Досвід правових моделей регулювання державно-церковних відносин у міжнародній спільноті. Сепараційна схема державно-церковних відносин. Коопераційна модель взаємин держави та церкви. Радянська модель церковно-державних відносин. Моделі державно-церковних відносин у західних країнах (ФРН, Іспанії, Італії, Греції). Північно-американська модель розуміння принципу свободи совісті державно-церковних відносин. Соціалістичні моделі державно-церковних відносин. Моделі державно-церковних відносин у постсоціалістичних країнах.

Змістовий модуль 2. Церква і держава у країнах сучасного світу

Тема 6. Міжнародна нормативно-правова база в забезпеченні державно-церковних відносин в Україні

Регламентация державно-церковних відносин в Україні міжнародним законодавством. Міжнародні нормативно-правові акти. Декларації, пакти, й інші акти, прийняті ООН та її структурними одиницями (Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р.; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у Нью-Йорку 16 грудня 1966 р.; Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на підставі релігії чи переконань, проголошена резолюцією 36/55 Генеральної Асамблеї ООН від 25 листопада 1981 р.; Декларація принципів толерантності, прийнята в Парижі на двадцять восьмій сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО 25 жовтня-16 листопада 1995 р. тощо). Регіональні документи з прав і свобод людини, прийняті Радою Європи, ОБСЄ та СНД

(Конвенція про захист прав людини і основних свобод підписана державами-членами Ради Європи у Римі 4 листопада 1950 р.; Паризька хартія для нової Європи підписана керівниками 32 держав Європи, США і Канади 21 листопада 1990 р. тощо).

Тема 7. Нормативно-правові акти України в галузі державно-церковних відносин

Конституція України як головний національний нормативно-правовий акт, що регламентує модель державно-церковних відносин в Україні. Конституція України та Закони України в галузі державно-церковних відносин. Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації". Закон України "Про альтернативну (невійськову) службу". Підзаконні акти органів державної влади та місцевого самоврядування. Українська модель державно-церковних відносин. Пріоритети державної політики щодо релігії та церкви. Релігійний чинник у процесах національної консолідації. Український екуменізм як шлях до гармонізації державно-церковних відносин.

Тема 8. Державно-церковні відносини в Україні

Закон про свободу совісті та релігійні організації як логічне завершення розвитку церковно-державних відносин в історії країни. Ознаки сучасної української моделі державно-церковних відносин, її зваженість, послідовність і демократичність.

Тема 9. Релігійно-правові системи сучасності

Поняття правової системи. Класифікація правових систем світу. Поняття релігійно-традиційного типу правової системи. Основні риси правових систем релігійного типу. Загальна характеристика підтипів релігійно-традиційної правової системи: релігійно-общинний, філософсько-традиційний, звичаєво-общинний.

Релігійно-національний характер іудейського права. Іудейське право у правовій системі Ізраїлю. Арабський халіфат. Іслам як державна релігія. Мусульманське право. Судова система ісламських країн. «Ісламська держава».

Поняття китайського права і філософсько-моральні джерела його формування. Джерела права сучасної Японії. Національний чинник у формуванні законів і кодексів Японії.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Практ. (семін.)	Конс.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Становлення державно-церковних відносин					
Тема 1. Державно-церковні відносини як навчальна дисципліна	11	2	2	1	6
Тема 2. Релігія і держава в стародавніх суспільствах	12	2	2	1	7
Тема 3. Релігія і церква у феодальній державі	17	2	2	2	7
Тема 4. Церковно-державні відносини у капіталістичному суспільстві	13	2	2	2	7
Тема 5. Моделі державно-церковних відносин у країнах сучасного світу	13	4	4	2	7
Разом за змістовим модулем 1	66	12	12	8	34
Змістовий модуль 2. Церква і держава в сучасному світі					

Тема 6. Міжнародна нормативно-правова база в забезпеченні державно-церковних відносин в Україні	13	2	2	2	7
Тема 7. Нормативно-правові акти України в галузі державно-церковних відносин	12	2	2	1	7
Тема 8. Державно-церковні відносини в Україні	12	2	2	1	7
Тема 9. Релігійно-правові системи сучасності	17	4	4	2	7
Разом за змістовим модулем 2	54	10	10	6	28
Всього годин	120	22	22	14	62

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Тема	К-ть годин
Змістовий модуль 1. Становлення державно-церковних відносин		
1	Тема 1. Державно-церковні відносини як навчальна дисципліна Принцип історизму в релігієзнавчих дослідженнях.	6
2	Тема 2. Релігія і держава в стародавніх суспільствах Релігія, держава, право в стародавніх формаціях.	7
3	Тема 3. Релігія і церква у феодальній державі Світові релігії в феодальну добу.	7
4	Тема 4. Церковно-державні відносини у капіталістичному суспільстві Порівняльна характеристика державної, панівної, офіційної церков.	7
5	Тема 5. Моделі державно-церковних відносин у країнах сучасного світу Радянська модель державно-церковних відносин.	7
Змістовий модуль 2. Церква і держава в сучасному світі		
6	Тема 6. Міжнародна нормативно-правова база в забезпеченні державно-церковних відносин в Україні Двосторонні міжнародні договори України щодо норм, присвячених свободі віросповідань.	7
7	Тема 7. Нормативно-правові акти України в галузі державно-церковних відносин Релігія і політика в незалежній Україні.	7
8	Тема 9. Державно-церковні відносини в Україні Міжнародні норми і стандарти в українській моделі державно-церковних відносин.	7
9	Тема 9. Сучасні релігійно-правові системи Класифікація релігійно-правових систем світу.	7
	Разом	62

6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

Індивідуальним навчально-дослідним завданням є написання реферату-доповіді. Реферат-доповідь – це розв'язання конкретної проблеми, яке ґрунтоване на теоретичному

осмисленні вивченого матеріалу та опрацьованої літератури з урахуванням суспільно-значущих тем. Рекомендований обсяг – 12-15 сторінок (22000-2500 знаків).

Реферат повинен містити вступну частину, основну частину, висновки. Вступна частина повинна містити обґрунтування актуальності теми, постановку проблеми, формулювання завдань, зазначення методів дослідження проблеми, аналіз джерел, на основі котрих підготовлений реферат. Основна частина включає аналіз, коментарі, факти, аргументацію власної позиції. Висновки – це короткі і обґрунтовані підсумки проведеного дослідження. В роботі обов'язково повинні бути посилання на джерела, які використовував автор. В цілому змістову структуру реферату можна узагальнити наступним чином: короткий зміст (анотація) – 150-200 знаків, ключові слова, вступ, основна частина, висновки.

В оцінюванні будуть враховані: актуальність та чітке формулювання проблеми, повнота висвітлення теми, розв'язання проблеми, грамотність оформлення.

Творча робота має проблемний характер; передбачає ґрунтовне опрацювання матеріалу, першоджерел та додаткової літератури. Максимальна кількість балів, яку отримує студент за виконану роботу на “відмінно”- 10, “добре” – 9, “задовільно” – 6-7.

Тематика рефератів

1. Релігія і право.
2. Релігійні і правові норми у становленні та розвитку державно-конфесійних відносин.
3. Формування та розвиток законодавства про свободу совісті.
4. Моделі державно-конфесійних відносин у сучасному світі.
5. Міжнародні нормативні правові акти в сфері відносин держави і релігійних організацій.
6. Державно-конфесійне право та державно-церковні відносини в Україні
7. Правове регулювання державно-конфесійних відносин в Україні: історична ретроспектива.
8. Основні етапи історії взаємовідносин радянської держави і релігійних об'єднань.
9. Конституційно-правові основи державно-церковних відносин в Україні.
10. Проблеми правового регулювання державно-церковних відносин у сучасній Україні.
11. Принципи державно- церковних відносин у релігійно-правових системах.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Залік проводиться шляхом визначення підсумкової оцінки за 100-бальною шкалою і складається із сумарної кількості балів за: а) поточне оцінювання з відповідних тем (30 балів); б) виконання ІНДЗ, які зараховуються у поточний контроль (10 балів); в) модульні контрольні роботи (60 балів). Студенти, які набрали 75 і більше балів за бажанням можуть не складати екзамен.

Поточний контроль (макс = 40 балів)									Мод. контр. (макс = 60 бал)	Заг. к-ть балів
Модуль 1					Модуль 2				Модуль 3	
ЗМ1					ЗМ2				ІНДЗ	МКР 1 МКР 2
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	10	30 30
2	2	2	2	4	2	2	2	4		

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на практичних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12- бальною шкалою)	Критерії оцінювання

Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними; відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні»
	2	Студент мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні», може самостійно знайти в підручнику відповідь
	3	Студент намагається аналізувати на основі побутових знань і навичок; виявляє окремі властивості, спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру, за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, знає близько половини матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, провести за зразком економічні розрахунки; слабо орієнтується у поняттях, визначеннях, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі
	5	Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність предмета, може дати визначення економічних понять, однак із помилками, впевнено працювати з підручником, самостійно оволодіти частиною навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але висновки не логічні, не послідовні
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, економічні ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою, самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами
Достатній (алгоритмічно-дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, вміє наводити приклади на підтвердження думок, застосовувати знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати і оформити його, користуватися додатковими джерелами, правильно використовувати термінологію, скласти прості таблиці, схеми
	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює суспільні події в державі і за рубежом, вміє аналізувати, робити висновки до економічних розрахунків; відповідь його повна, логічна, обґрунтована, однак із деякими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і

		захистити його положення
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує економічні знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації, чітко тлумачить економічні поняття, формулювання законів, нормативних документів, може самостійно опрацювати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички
Високий (творчий професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних умовах, ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності процесів; робить аргументовані висновки, практично оцінює окремі нові факти, явища, процеси, самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання, може сприймати іншу позицію як альтернативну, знає суміжні дисципліни, використовує знання, аналізуючи економічні явища
	11	Студент володіє узагальненими знаннями, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, дискусії, круглі столи), спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію, самостійно вивчити матеріал, визначити програму своєї пізнавальної діяльності, знаходити інформацію в публікаціях, Інтернеті, мультимедійних програмах, оцінювати економічні явища в суспільстві, виявляє свою життєву позицію
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, використовує широкий арсенал засобів доказів своєї думки, розв'язує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, виконує науково-дослідну роботу, логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує Інтернет, моделює економічні ситуації в нестандартних умовах

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на МКР

4 бали – студент може розрізняти об'єкт навчання і відтворити деякі його елементи, мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності.

6 балів – студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має не чіткі уявлення про об'єкт навчання, виявляє здатність елементарно викладати думку, може

відтворити кілька термінів, явищ, без зв'язку між ними; повинен вибрати вільний варіант відповіді.

10 балів – студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу; здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну дію, описує явища, процеси без пояснень причин; за допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтуються в поняттях, має фрагментарні навички в роботі з підручником, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі, здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу.

16 балів – Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, здатен відтворити його з помилками та неточностями, має стійкі навички роботи з текстом підручника, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати, орієнтується в хронології, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні.

18 балів – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

20 балів – студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; уміє наводити окремі власні приклади та підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; самостійно користується додатковими джерелами; частково контролює власні навчальні дії; правильно використовує термінологію; складає таблиці та схеми.

22 балів – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями.

24 балів – студент вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ; чітко тлумачить поняття; здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу.

26 балів – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

28 балів – студент володіє узагальненими поняттями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерело інформації та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них.

30 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне

ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Академічне релігієзнавство [Підручник] / За науковою редакцією професора А.Колодного. – К.: Світ Знань, 2000. – 862 с.
2. Васильев Л.С. Предкапитализм и посткоммунизм в современном Китае // Вопросы философии. - № 9. – 2013. – С. 37-42.
3. Єленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – поч. ХХІ століття. – Львів, 2013. – 473 с
4. Журне Ш. Христианские требования в политике. – К., 1998. – 150 с.
5. Загальна декларація прав людини. – ГА ООН, 10 грудня 1948 р. // Хартія прав людини. – К., 1993. – 55-64.
6. Закон України “Про альтернативу (невійськову) службу)” // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 15. – С. 8-14.
7. Закон України "Про освіту". – К.: Генеза, 1996. – 36 с.
8. Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації" // Закони України. – Т. 1. – К., 1996. – С. 4-11.
9. Институт государственно-конфессиональных отношений и права. – М., 2004. – 565 с.
10. Іслам і Євроінтеграція / За ред.. А.Колодного. – К., 2006. – 213 с.
11. Історія релігії в Україні [У 10-ти т.] – К., 1996-2004. – Т. 10. Релігія і церква років незалежності України. – Дрогобич: Коло. – 2003. – 616 с.
12. Кепель Ж. Джихад: экспансия и закат исламизма. – М., 2004. – 375 с
13. Конвенція про права людини. – ГА ООН, 20 листопада 1989 р. // Хартія прав людини. – К., 1993. – С. 10-17.
14. Конфесіологія релігії / За ред.. А.Колодного та .Филипович // Українське релігієзнавство. – К., 2009. – 237 с.
15. Луць Л. А. Сучасні правові системи світу / Л. А. Луць. – Львів, 2003. – 255 с.
16. Модели церковно-государственных отношений стран Западной Европы и США: Сб. научн. тр. // Інформаційно-аналітичний бюлетень Українсько-Американського Бюро захисту прав людини. – Вип. 15. - К.-Харків, 1996. - С. 43-48.
17. Морозова Л.А. Государство и церковь: особенности взаимоотношений / Л.А. Морозова // Государство и право. – 1995. – С 25-41.
18. Мчедлов М.П. Политика и религия. – М., 1997. – 287 с.
19. Оджалан А. От шумерского государства жрецов к демократической цивилизации. – В 2-х т. – М., 2003.
20. Основи соціальної концепції Української православної Церкви. – К., 2002. – 87 с.

21. Постановления и рекомендации Совета Исламской Академии правовередения (фикха-фетвы). – М., 2003. – 417 с.
22. Права людини: міжнародні договори України, декларації, документи. – К.: Наук, думка, 1992. – 165 с.
23. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.
24. Релігійна свобода і права людини. Богословські аспекти. – В 2-х т. – Л., 2000.
25. Релігійна свобода совісті: історичне підґрунтя, правові основи і реалії сьогодення: Науковий збірник / За ред. А.Колодного. – К.: Знання, 1998. – 298 с.
26. Релігія і закон: проблеми врегулювання державно-церковних відносин. – К.: "ВП", 2002. – 216 с.
27. Свобода совести, вероисповеданий и религиозных организаций: положения конституций постсоциалистических стран, государств Западной Европы, США, Канады и Японии, международных правовых документов. – К., 1996. – 90 с.
28. Степанянц М.Т. Восточные сценарии глобального мира // Вопросы философии. - No 7. – М., 2009. – С. 35-43.
29. Хьоффнер Й. Християнське соціальне вчення. – К., 2003. – 258 с.
30. Церковь и государство. – М., 2003. – 389 с.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ:

1. Релігія і держава в стародавніх суспільствах.
2. Соціальна функція релігії у класовому суспільстві.
3. Взаємозв'язок релігії і рабовласницької держави в Стародавньому Римі, Єгипті, Індії.
1. Наділення державою релігійних організацій функціями правосуддя.
2. Вселенські Собори про союз держави і церкви.
3. Релігія і церква у феодальній державі.
4. Взаємовідносини церкви і держави в умовах феодального суспільства.
5. Форми боротьби між церквою і державою за верховенство в феодальному суспільстві.
6. Відносини церкви і держави в Європі і на Сході в добу середньовіччя.
7. Форми церковного судочинства в епоху феодалізму.
8. Відносини церкви і держави у зв'язку з Реформацією.
9. Церковно-державні відносини у капіталістичному суспільстві
10. Буржуазія і церква на перших етапах антифеодального руху.
11. Моделі церковно-державних відносин у процесі формування буржуазних держав.
12. Особливості буржуазної свободи совісті.
13. Форми підтримки церкви буржуазною державою.
14. Моделі державно-церковних відносин
15. Сепараційна схема державно-церковних відносин.
16. Коопераційна модель взаємин держави та церкви.
17. Радянська модель державно-церковних відносин.
18. Моделі державно-церковних відносин у західних країнах (ФРН, Іспанії, Італії, Греції).
19. Північно-американська модель розуміння державно-церковних відносин.
20. Соціалістичні моделі державно-церковних відносин.
21. Моделі державно-церковних відносин у постсоціалістичних країнах.
22. Державно-церковні відносини в Україні
23. Перебудова і реалії релігійного життя в Україні.
24. Основні положення "Закону про свободу совісті та релігійних організацій".
25. Державно-церковних відносин в Україні після проголошення незалежності.
26. Сучасна українська модель державно-церковних відносин.
27. Сучасні релігійно-правові системи.
28. Поняття правової системи.
29. Класифікація правових систем світу.

30. Поняття релігійно-традиційного типу правової системи.
31. Основні риси правових систем релігійного типу.
32. Релігійно-общинний підтип релігійно-традиційної правової системи.
33. Філософсько-традиційний підтип релігійно-традиційної правової системи.
34. Звичаєво-общинний підтипів релігійно-традиційної правової системи.
35. Джерела іудейського права.
36. Релігійно-національний характер іудейського права.
37. Іудейське право у правовій системі Ізраїлю.
38. Основні ознаки та джерела мусульманського права.
39. Норма мусульманського права.
40. Мусульманська правова доктрина.
41. Джерела китайського права.
42. Система права в Китаї. Норма права.
43. Джерела права сучасної Японії.
44. Національний чинник у формуванні законів і кодексів Японії.
45. Система права в сучасній Японії.